ఏమి సంబంధము?

[కథ]

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

అప్పటికి నాకు పదహారేండ్లో, పదిహేడేండ్లో. నాకు సరిగా జ్ఞాపకం లేదు. ఏదో బంధువుల యింట్లో పెళ్ళికి వెళ్లాం. ఒక ఊరు. మేము మగపెళ్ళివారము. ఒక యిల్లు విడిదికి యిచ్చారు. ఆ యింటివాళ్లు వాళ్ల యింట్లో కొంతమేర సర్దుకొని తక్కినభాగం విడిదికి వదలిపెట్టారు. కాని అది పల్లెటూరు. అయిదురోజుల పెండ్లి. పెళ్ళివారింటికి ఆయింటివాళ్లుకూడ రెండు పూటలు భోజనానికి. రెండురోజులు గడిచేటప్పటికి వాళ్లూ వీళ్లూ కలిసి చనువుగా ఉంటున్నారు. మూడవ రోజున మధ్యాహ్నం అనుకొంటాను - నే నా చావట్లో పడుకొన్నాను. ఆయింటాయన చనిపోయాడు. ఆయన భార్య, కూతురు ఆయింట్లో ఉంటున్నారు. మగపిల్లలున్నారు. వాళ్లు చదువుకోటానికి వెళ్లారో యేమో? ఊళ్ళో లేరు. ఈ రెండురోజులమట్టి నే నెవ్వరో వాళ్లకు తెలుసు. నేను చదువుకొంటున్నానని, మాది అన్నోదకాలకు లోపం లేని సంసారమని ఆవిడకి తెలిసింది. నేను కొంచెం తెలుగులతో పరిచయం చేయడం, కంఠమెత్తి పద్యం శ్రావ్యంగా చదవటం అప్పటికే ఉంది. సామాన్యంగా మనయిళ్లల్లో ఆడవాళ్లు భర్తలు పోయిన తర్వాత భారతమో, భాగవతమో, భక్తవిజయమో ఇల్లాంటి గ్రంథాలు చదువుకుంటూ కాలక్షేపం చెయ్యటం సహజమే. ఆవిడకూడా అటువంటిదే. అందుచేత నేను తెలుగుపుస్తకాలతో పరిచయం కలవాణ్ణి అని తెలియుటంమూలంగా నే నంటే ఆ రెండురోజుల్లో కొంచె మభిమానంగా ఉంది.

ఆవిడకూతురు అప్పటికి పదేండ్ల పిల్ల. కాలిపోడుగరి. చిదిపి దీపంపెట్టవచ్చు. తల్లి చాలా భారీమనిషి. ఆ అమ్మాయికూడా పెద్దదైతే తల్లియంతది ఔతుంది లాగా ఉంది. పుష్టిగల పిల్ల. చేతులు పొట్లాలల్లే ఉన్నవి. ఆ మొగములోని అందము చెప్పటానికి వీలు లేదు. పెద్ద కళ్లు, గుబురుగా పెరిగిన నల్లని కనుబొమలు: భగవంతుడు సౌందర్యం అంటే ఇట్లా ఉండాలి అని చేసి చూపినట్లుగా ఉంది ఆమె మొగం. ఆ పిల్ల నవ్వుతుంటే ఇప్పుడు తలుచుకుంటే అప్పుడు నే నెంత ఉవ్విళ్లూరానో తెలుస్తోంది. కాని ఆ పిల్లను చూచి నే నెంత సంతోషించానో మనస్సులో అంత దిగులూ పడ్డాను. ఎందుచేత నంటే? అప్పటికే నాకు వివాహమైంది. మా నాయనగారు నాకు పదియవయేటనే పెండ్లిచేశారు.

ఆమధ్యాహ్నం సావిట్లో పండుకొనిఉండగా ఆ తల్లి, కూతురు ఇద్దరూ వచ్చారు. ఆతల్లి న న్నేవైనా పద్యాలు చదవమన్నది. నేను చదివాను. ఆవిడ చాలా సంతోషించింది.

ఆ కూతురు ఎంత అందకత్తెయో అంత చిలిపి పిల్ల. ఆ పిల్ల నాతో సరాగాలాడటం మొదలుపెట్టింది. అప్పటి చిన్నతనం వివృతంకాని జీవితంలో ఉన్న మోహమంతా సుందరంగా భాసించే రోజులు. ఆ పిల్ల దగ్గరకు వస్తే, నాతో మాట్లాడితే, నవ్వితే, పరాచికాలాడితే అప్పుడు నా శరీరమంతా పులకిత మైంది. నా మనస్సంతా ఆనందధామ మైంది. ఆ పిల్ల శరీరచ్ఛాయ

మేలిమిబంగారం. ఆ కాంతి వ్యాపించి నా శరీరంలో చొచ్చి నే నేదో ఒక తేజోమూ_ర్తి నైనా ననిపించింది.

ఆరోజున సదస్యమవటంమూలంగా పెళ్లివారందరూ పెళ్లియింట్లోనే యున్నారు. మేము ముగ్గురమే విడిదిలో ఉన్నాము. ఆ పిల్ల చేసిన కొంటెపనులన్నీ నాకు జ్ఞాపకం లేవు. లీలగా ఈ ఒక్కవిషయమే జ్ఞాపకముంది.

నేను చిన్నప్పటినుండి బస్తీలల్లో చదవటం మూలంగా పల్లెటూరి విషయాలు నాకు తెలియనివి కొన్ని మిగిలిపోయినయ్. అన్నిచెట్లు ఎరుగుదును. అన్ని మొక్కలు ఎరుగుదును. సీమమెరపకాయ మాత్ర మెరగను. సరిగా అది గండుచీమంత ఉంటుంది. ఆ ప్రమాణంలోనే పండుతుంది. ఆ పిల్ల వాళ్ల దొడ్లోకి పోయి పండిన యీ సీమమెరపకాయ తెచ్చి నాకిచ్చి ఇది తియ్యగా ఉంటుంది తిన మన్నది. అందులో తెలివిగా ఏమి చేసిం దంటే ? తొడిమి లేకుండా తెచ్చింది. కామించిపళ్లు మొదలైనవి మెరుగుదును. ఇదీ అట్లాంటి దేమో ననుకున్నాను. అని నోట్లో వేసుకొని నమిలి తిని. ఇంక చూడు. నోరు మండిపోయింది. ఆ మంటని పట్టుకోటం కష్టమైంది. అటు పరుగెత్తి ఇటు పరుగెత్తి నీళ్లు పుక్కిలించి ఉమిసి ఎంత చేసినా కారము తగ్గదు. కళ్ల వెంట నీళ్లు, ఆపసోపాలుపడటం చెవులల్లోంచి పొగ రావటం, నే నింత బాధపడుతుంటే ఆ పిల్ల నవ్వటం, తల్లి చిరునవ్వుతో తూష్ణీంభావం వహించటం. ఇద్దరిలోనూ నాయందు ద్వేషం లేదు. ఇద్దరికీ నేనంటే అభిమానం ఉన్నది. నేను తెలివితక్కువగా ఆ కాయ నమలట మేమిటి? నామనస్సులో కొంత సిగ్గూ ఉన్నది. ఆ పిల్లమీద నాకు గల ప్రేమని నా చిన్నతనపు తెలివితక్కువవలన వచ్చిన సిగ్గు వెక్కిరించింది. ఆ పిల్ల నేను బాధపడుతుంటే సంతోషించటానికి కోపం వచ్చింది. కాని ఆ సిగ్గునూ కోపాన్నీ అణిచిపెట్టి నేను కూడా అదంతా ఒక సరదాలాగా నటించక తప్పక వచ్చింది.

నాకు వివాహ మైం దని ప్రసంగంలో మా అమ్మగారివల్ల ఆవిడకి తెలిసింది. ఆవిడ నవ్వుతూ "అయ్యో! అల్లాగా, మా అమ్మాయిని మీరు చేసుకొంటా రనుకొన్నా నే?" అంది. పెళ్లి అయిదవరోజున మాదారిని మేము వచ్చేశాం. తరువాత యేడాదికో, రెండేండ్లకో నాభార్య కాపురానికి వచ్చింది. ఆపిల్లను గురించి ఐదారేండ్లు తలచుకొంటూ ఉండేవాడిని. వాళ్లకూ మాకూ బాంధవ్యమూ లేదు. ఆ యూరికీ, మాకూ సంబంధమూ లేదు. పూ_ర్తిగా మరచి మేపోయినాను.

౨

మంచి నడివేసంగి. ప్రొద్దుటిమట్టి భోజనం లేదు. బెజవాడలో ప్రొద్దున్నే ఆరుగంటల కెక్కితే సాయంత్రం అయిదున్నరకి గుంటకల్లులో దిగింది బండి. నేను అనంతపురం వెళ్లుతున్నాను. ఆరోజున శుద్ధసప్తమి అనుకొంటాను. సంజవెన్నెల కాస్తున్నది. అనంతపురం బండి బయల్దేరింది. నాలుక పిడుచగట్టుతోంది. ఈ చెవిలోగాలి ఆ చెవిలో దూసుకొంటోంది. ఆ గాలిలో మొగంమీద, చేతులకు తగిలినంతమేర విరవిరలాడిపోతున్నది. ఆ రైలుబండి యెందుకు వచ్చిందిరా బాబూ అన్నట్టు నడుస్తున్నది. దూరాన చిన్నిచిన్ని గుట్టలు చీకటిముద్దలు పడ్డట్టు కూర్చున్నవి. ఎటు చూచినా రాళ్లే. రైలు వాగులమీదుగా పోతున్నది. వాగులలోని యిసుక వెన్నెలలో నీళ్లులేక నాలుక చాచినట్లున్నది. రైలుపెట్టెలలో నీళ్లు లేవు. స్టేషను వస్తుంది గదా, అక్కడ మంచినీళ్లు దొరకుత వని ఎదురు చూచాను. ఒక స్టేషను, రెండు స్టేషనులు. ఏ స్టేషనులోనూ నీళ్లు లేవు. త్రాగేనీళ్లని డబ్బాలలో పెట్తారు; వాటిల్లో నీళ్లు లేవు. నాప్రాణం తహతహలాడిపోతోంది. అప్పటికే తొమ్మిది కావస్తోంది. ప్రతిస్టేషనులో దిగటం, ఆ పరుచుకోపోయిన వెన్నెల్లో రాతి ప్లాటుఫారములమీద నీళ్లకోసం దేవులాడటం.

ఒక స్టేషనులో నేను రైలుపెట్టెలోనుండి దిగి నీళ్లు దొరుకునేమో యని వెళ్లుతుంటే ఆడవాళ్ల పెట్టెలో ఒక స్త్రీ నన్ను పిలిచి "అయ్యా, మాపిల్లల నాలుకలు ఎండిపోతున్నవి. కొంచెం మంచినీళ్ళు తెచ్చిపెట్తారా?" అంది. నేను కూర్చున్న పెట్టెలో దీపం గ్రుడ్డిది. ఆ ఆడవాళ్లపెట్టెలో దీపం మంచి ప్రకాశంగా ఉంది. అయినా ఆవిడ కిటికీలోనుండి వ్రాలి నాతో మాట్లాడటంమూలంగా వెల్తు రామెమొగంమీద పడటం లేదు. ఆవిడముఖరేఖలు నాకు విస్పష్టంగా

కన్పించటం లేదు. స్థూలంగా చూస్తే చాలా అందకత్తెవలె కన్పించింది.

"సరే, నేను మంచినీళ్లకోసమే వెళ్లుతున్నాను. దొరికితే తెస్తా"నన్నాను. "ఇదిగో, ఈ చెంబు తీసుకో వెళ్లండీ" అని ఆమె మరచెంబు, మర తీసి నాచేతి కందిచ్చింది. ఆ దప్పికస్థితిలో స్త్రీపురుషవిభేదం లేదు. పరపురుషవిభేదం లేదు. ఆవిడచేయి నాకు తగిలింది. ఇంకో గంటసేపటివరకు మంచినీళ్లే దొరకకపోతే వడకు చచ్చిపోవటమే. మృత్యువునకు గంటదూరంలో ఉన్న ఆ సమయంలో ఆవిడచేయి నాకు తగిలి నేను సంతోషించటం అధర్మలక్షణమా? జంతులక్షణమా?

ఆ స్టేషనులో నీళ్లు దొరకినవి. నేను కడుపునిండ త్రాగాను. ఆ చెంబునిండ పట్టుకొన్నాను. నేను బ్రతికానన్న సంతోషంకంటే ఆవిడకి చెంబెడునీళ్లూ తీసికోవచ్చి యివ్వటానికి వీలైందన్న సంతోషమెక్కువైంది. నే నావిడకి మహోపకారం చేస్తున్నాననా? ఈ ఉపకారానికి ప్రత్యుపకారంగా ఆమె నాయందు స్నిగ్ధురాలౌతుందనా? నీళ్లు తీసికొని వెళ్లి యిచ్చాను. ఆవిడ చెంబు పుచ్చుకొనటంలో ఈసారి తన చేయి నాచేతికి తాకకుండానే పుచ్చుకొన్నది. పిల్లల కిచ్చింది; తాను కొంచెం త్రాగింది. నే నాపాటున వెళ్లిపోవచ్చునా, వెళ్లిపోలేదు. "చాలునా? ఇంకొక చెంబెడు తీసికొని రానా?" అని అడుగుతూ అక్కడే నిలుచున్నాను. ఆమె "అక్కరలేదండీ" అంది. నేను నీళ్లు తెచ్చిపెట్టా నన్న కృతజ్ఞత ఆమె మొగంలో ఉన్నది. కాని "నేను కృతజ్ఞురాలను. నమస్కారములు" మొదలైన నాగరపు మాటలు ఇంగ్లీషుభాష నేర్వనివాళ్లకు తెలియవుగనుక ఆమె నాతో ననలేదు కాని, మొగములో నా కృతజ్ఞతమాటలన్నీ మొగములోకంటె రెట్టింపు కనిపించుచున్నవి.

ఈ పిల్లలకు మంచినీళ్లిచ్చుటలో ఆమె అటునిటు మసలుటలో ఆ చక్కని వెలుగులో నామె మొగము చక్కగా నాకు కనుపించింది. మొదట ఆమెసౌందర్యమే నన్ను కొట్టింది. తరువాత ఆమె మొగ మెక్కడో చూచిన ట్లనుపించింది. నన్నదివరకామె చూచిన ట్లామె మొగములో లేదు. నే నిదివరకామెను చూస్తే ఆవిడా నన్ను చూచియుండాలికదా? ఇది కాకుండా కొందరిని చూచినప్పుడు వాళ్లని మనం చూడకపోయినా చూచిన ట్లుంటుంది. అటువంటి ముఖలక్షణములు కల వ్యక్తి నింకెవరినో చూచియుంటాము. ఆ లక్షణసామ్యంచేత వాళ్లనూ చూచిన ట్లుంటుంది మీ దే ఊరు? మీ రెక్కడికి వెళ్లుతున్నారు? మొదలైన ప్రశ్నలు వేస్తే బాగుండదేమో? కాని ఆమె మొగము చూస్తే కృష్ణాగోదావరిజిల్లాల స్త్రీవలె ఉన్నదిగాని దత్తమండలపు స్త్రీవలె లేదు. అడుగుదామనుకొని అడగకుండానే నాపెట్టెలోకి నేను వెళ్లిపోయాను. కాని ఆమె ఆ సుందరమైన ముఖం నామనస్సులో ముద్రితమయ్యే ఉన్నది.

3

తర్వాత రెండేండ్లకు ఆఊళ్లో నా కుద్యోగమైంది. అక్కడికి వెళ్లాను. అద్దెయింటికోసం తిరిగాను. చివరకొక యింట్లో ఒక భాగం కుదిరింది. కుదిరిన రోజున సాయంత్రమే మావాళ్లు వచ్చారు. ఆప్రక్క భాగం ఎప్పుడూ తాళంవేసే ఉన్నది నాలుగురోజులు. ఆయింటాయన వేరే కాపుర ముంటున్నాడు. ఆ భాగంలో ఎవరుంటున్నా రని అడిగాను. ఆ ఉంటున్నాయన కలెక్టరాఫీసులో గుమాస్తా అనీ, ఆయన భార్య ప్రసవించటానికి పుట్టింటికి వెళ్లిందనీ, ఆయన ఒక్కడే ఉంటున్నాడనీ, నాలుగురోజులు సెలవుమీద యింటికి వెళ్లాడనీ చెప్పారు. అయిదవరోజున ఆయన వచ్చాడు. ఆయన సబ్ మేజస్ట్రేటుచేసి మళ్లీ కలెక్టరు ఆఫీసుకి ఒక పెద్దగుమాస్తాగా వచ్చాడు. ఆయన రాత్రి యెప్పుడో పదింటికి వచ్చేవాడు. ప్రొద్దున్నే తొమ్మిదింటికి వెళ్లేవాడు. నేను రోజూ ప్రొద్దున్నే లేచేటప్పటికే ఏడున్నరౌతుంది. మే మిద్దరము కలుసుకొని మాట్లాడటమే పడలేదు. పైగా ఆయన కొంచెం మేజస్ట్రేటుచేసివచ్చినవాడుగనుక కొంచెం టెక్కుకూడా కలవాడు. నాలుగైదు నెలలు ఆయింట్లో కలసి ఉన్నా ఆయనా, నేనూ కలసి మాట్లాడలేదు. ఆయనెవ్వరో? నే నెవ్వరో? ఇట్లా ఇంకొక నెల గడిచింది.

ఒకరోజున సాయంత్రముపూట వాకిట్లో వచ్చి గుజ్జుపుబండి నిలిచింది. అందులోనుండి ముగ్గురు పిల్లలు, పసిపిల్లతల్లి దిగారు. నేను వాకిట్లో కూర్చొని యేదో వ్రాసుకుంటున్నాను. తల యెత్తి చూస్తే ఆవిడ కని

పించింది. చప్పున పోల్చుకోలేకపోయాను. రెండేండ్ల క్రిందట రాత్రిపూట రైలుపెట్టెలో ఉన్న వెలుగులో చూచిన మొగ మాయెను. కాని ఆ కనులు, కనుబొమ్మలు 'నేనే' అన్నవి. ఆవిడ బండి దిగుతూ నే తలయెత్తకుండానే యింట్లోకి వెళ్లిపోయింది. ప్రక్కభాగంలో ఎవరో ఉన్నారు, మన కెందుకులే అనుకొన్నదో, ఎవరో ప్రక్కభాగంలోకి వచ్చారని భర్త చెప్పాడో! యెంత అనుకొన్నా ప్రక్కగా ఒక మనిషి ఉంటే తలయెత్తిచూడటం మానవసహజం. తాను మేజస్ట్రేటుభార్య; రేపు ప్రొద్దున మగడు తహశీల్దారౌతాడు. మనసులో ఆ అహంకారం ఉండియుండవచ్చు.

కాని ఆవిడ బండి దిగి యింట్లోకి వెళ్లేవరకూ నేనావిడవంకనే చూస్తున్నాను. భర్తకూడ వెంటనే ఉన్నాడు. నేను తన భార్యవంక చూస్తున్నానని ఆయనకు తెలుసు. నన్ను మర్యాద తెలియనివాడనుకోవలసిందేకాని గద్దించటానికి వీలులేదు. అభియోగం తీసుకోరావటానికీ వీలులేదు. ఆయన నడకలో, చూపులో ఒక తిరస్కృతి, నిరాదరణ కనిపించి నాపైకి పొక్కలేదు. అయినా నే నిట్లు వ్రాయటమెందులకు? చూస్తే తప్పా? ఇది మనుష్యసహజం. ఊరికే చూచారో, దురూహతో చూచారో? ఎట్లా తెలుస్తుంది?

ఇంతకూ ఆవిడ ఆనాడు ఎండదెబ్బ తగిలినా మనిషియొక్క శరీరము, మొగము పుష్టిగా కనుపించినవి. ఇప్పుడు బక్కచిక్కియున్నది. ఆనాటి శరీర సౌష్ఠవం లేదు. బుగ్గలు లోపలికి పోయినవి. కనులు కొంచెము గుంటలుపడ్డవి. కానుపు చాలా కష్టపు కాను పైందేమో? పాప యింకా తేరుకోలే దనుకొన్నాను.

పదిరోజు లైంది. మా అమ్మ అంది—"అబ్బో! వాళ్లకు చాలా టెక్కు. పలుకరించినా మాట్లాడ్రా" అని. "పోనీలే" అన్నాను.

ఆ ఊళ్లో నూతులు పాతాళగంగలు. ఒక రోజున వాళ్ల పనిమనిషి రాలేదు. స్నానానికి, పానానికి అన్నిటికీ ఆవిడే తోడుకోవాలి. మనిషి, పాపం, నీరసస్థితిలో ఉంది. తొమ్మిదిన్నరకు అన్నం పెట్టకపోతే ఆమగడు ఆవిడమీదగూడా మేజస్ట్రేటుగిరీ చెలాయిస్తాడు. రాత్రికి పెందరాడే వంట కావాలి. భోజనం చేసి ఆఫీసుకు వెళ్లాలని చెప్పాడట. సాయంత్రం నే నైదింటికి యింటికి వస్తే నూతిలో నీళ్లు తోడుతోంది. ఒక బొక్కెన బయటకు వచ్చేటప్పటికి ఆవిడప్రాణాలు కడబట్టుతున్నవి. అక్కడ రెండు బిందెలు పెట్టింది. రెండుబిందెలనిండా నీళ్లు కావాలి, నాలుగుబొక్కెనలైతేనే గాని బిందె నిండదు. "నేను కొంచెం కాళ్లు కడుక్కుంటాను, బొక్కెన యిస్తారా?" అన్నాను. బొక్కెన వదలిపెట్టి యింట్లోకి వెళ్లింది. నేను కాళ్లు కడుక్కొని ఆ రెండు బిందెలనిండా నీళ్లు తోడి యింట్లోకి వెళ్లాను.

తర్వాత మూన్నాళ్లకు ఒకరోజున సాయంత్రం నేను ఇంట్లోకి పోతుంటే ఆవిడ యింట్లోకి యెదురుగా వస్తోంది. నామీద కనులు నిలిపి చూచింది. ఆకన్నులలోకి ఏదో గుర్తు తగిలినట్లుగా తోచింది.

ఆ నీళ్లు తోడిపెట్టటంవల్ల ప్రసన్నురా లైందో, ఆ రైలుబండిలో నీళ్లు తెచ్చిననాటి గుర్తు తగిలిందో మా అమ్మతో, మావాళ్లతో పరిచయంగా మాట్లాడటం ప్రారంభించిందట.

చిన్నప్పుడు రాగచ్ఛాయగా పద్యం చదవటమనే గుణం నాతో పెరుగుతూ వచ్చింది. అప్పుడు కంఠమెత్తి పదిపదిహేనురాగాలు పద్యాలమీద జోడించి పాడటం, పర్వా లేదు బాగానే ఉందని వినేవాళ్లనుకోటం జరుగుతుండేది. వారానికో, పదిరోజులకో ఒకసారి రాత్రిపూట భోజనం చేసి పడుకొని సంగీతాలు తీస్తుండటం నా కలవాటు. ఒకరోజున రాత్రి అల్లా సంగీతాలు తీశాను. మరునాడు "మీ అబ్బాయి సంగీతం పాడుతారండీ!" అని మాఅమ్మతో అన్నదట.

తరువాత వారంరోజులకు పగలు నేను భోజనం చేస్తుంటే మాఅమ్మ చెప్పింది. "ఒరేయి, ఈ అమ్మాయి యెవరో యెరుగుదువా? నీ చిన్నప్పుడు మన మాఊరు పెళ్లికి వెళ్లితే నీచేత సీమమెరపకాయ కొరికించిందే ఆ అమ్మాయి. మొన్న నేను ఆ అమ్మాయిని కూర్చోబెట్టి పుట్టుపూర్వోత్తరాలన్నీ అడిగాను. ఈ అమ్మాయి తమ్ముడు ఇప్పుడు మన ఊళ్లో ఉద్యోగం చేస్తున్నా

డట. మనయింటిప్రక్కనే రెండిండ్లఅవతల ఉన్నదే రామా రావుగారి యిల్లు - ఆ యింట్లో అద్దెకున్నారట. వాళ్లఅమ్మ నాకు మల్లేనే చాలా ముసలిదైన దట. నిన్నెక్కడ చూచామా అని ఆ అమ్మాయి అనుకొన్నది. నీవు సంగీతం పాడినతర్వాత ఆ అమ్మాయికి సరిగా తెలిసిందట. ఆ చిన్నప్పుడు నీవు పాడిన పద్యమే సరిగ్గా అల్లాగే పాడావట. అప్పుడు చప్పున ఆ అమ్మాయికి జ్ఞాపకం వచ్చిందట." అని చెప్పింది.

అదివరకే అనుకొంటున్నారు. వాళ్లాయనకు తహశీల్దారైంది. మాఅమ్మ యీమాట చెప్పిన మరునాడే వాళ్లు ఇల్లు ఖాళీచేసి వెళ్లిపోయినారు. ఆరోజున నేను ఊళ్లో లేను.

౪

తర్వాత మూడేండ్లకు నేనా వూళ్లో ఉద్యోగం మానేసి మాఊళ్లోనే చేరాను. ఆవిడతమ్ముడు, అతని సంసారం ఆ రామా రావుగారింట్లోనే అద్దెకుంటున్నారు. వాళ్ల కబుర్లు రోజూ చెప్పుకొంటూనే ఉంటాం. తెలిసిందేమిటంటే, ఆ అమ్మాయి మళ్లీ కడుపుతో ఉందనీ, తమ్ముడు అక్కగారిని పురిటికి తీసికొనివస్తా డనీ, అయిదవ నెల పడలేదు - ఏడవ నెల పడలేదు - తొమ్మిదవ నెల వచ్చింది - తల్లిపోరు పడలేక తీసుకొచ్చా డనీ, ఆ అమ్మాయి ప్రసవించేరోజు లనీ.

మూడవరోజు రాత్రి ఆ అమ్మాయికి నొప్పులు వచ్చిన వనీ, డాక్టరును తీసికొవచ్చా రనీ, ఆరోజు రాత్రికి యెల్లాగో అల్లాగ గడిచిం దనీ.

తర్వాత రెండురోజులు ఆవిడపని కిందెట్లు మీదెట్టుగా ఉన్నది. ప్రసవసంబంధమైన వ్యాధి కాదు. వేరే వ్యాధి యేదో వచ్చింది. చుట్టుపట్ల యిళ్లవాళ్లందరూ చూడటానికి వెళ్లారు. నేనూ వెళ్లాను. వెళ్లిన నిముషంలోనే ఆ అమ్మాయికి ప్రాణనిష్క్రమణవేళ అయింది. క్రిందకు దింపటానికి యెవ్వరూ లేరు. భర్తకు టెలిగ్రా మిచ్చారు. రాలేదు. నేనూ, వాళ్ల తమ్ముడూ పట్టుకొని క్రిందకు దింపాం.

మరునాడు మోసేందు కెవ్వరూ రాలేదు. రెండు ప్రాణాలు. అందరకూ అశుభమే. నేనుకూడా వాహకులలో నొకడ నైనాను. ప్రొద్దుగ్రుంకిన తర్వాత నక్షత్రదర్శనం చేసి భోజనం చేశాను.

౫

ఆరాత్రి ఒక రాత్రివేళ కల వచ్చింది. ఆ అమ్మాయి పదేండ్ల పిల్ల. నేను పదహారేండ్ల కుఱ్ఱవాడిని. వాళ్ల యింట్లో నేను పద్యాలు చదివాను. ఆ అమ్మాయి సీమమెరపకాయ తీసికొనివచ్చి తినమన్నది, తిన్నాను. నోరు మండింది. ఏడుస్తూ నిద్రలేచాను. నిద్రలో గుర్రుకొడుతూ నోరు తెరిచి నిద్రపోయినానేమో? అగ్నిమండలపు పురుగు నాలుకచివర ప్రాలింది. భగ్గున మండింది. నిద్ర మెలకువ రావటంతోటే తెలిసిన దిది. అది నాలుక చివరే కాకుండా పెదవిమీదకూడా పుండైంది. ఆ పుండు సరిగ్గా పదిపన్నెండురోజులవరకూ మానలేదు. అన్నం తిననీయ లేదు.